

اسلام گنجینہ

مدیر: حلیم ثابت

۱۱ جمادی الآخرہ ۱۳۳۲

۲۴ تیسان ۱۳۳۰

صفحہ ۷

پیل ۱

ویر فلسفی

دینک علمی معرفتہ قارشى خصوصیتی

صنعتہ تابع علم - دینہ تابع علم - جیور دانو برو نو - طبیعی معرفتک تأسی - اصل قلفہ ده قانتک موضوعی : معرفت - طبیعی علمک رکزلی - مشخص (بسیفولوجیک) ، مجرد (ریاضی) زمان و مکان - طبیعی علم نسبتلی بیلمکدر .

طبیعی علم کندیته صاغلام بر زمین بولونجه یه قدر پک اوزون زمانلر کچدی ، عصرلرجه مدت طبیعی معرفت باشقه نوع تصورلر آراسنده محصور ایدی . وبونده آریسطونک هیچ بر زمان اہمال ایله کورولہ میہ جک بویوک بر تأثیری اولمیشدر . اوتک فکرلری اسکی یونان مدنیتک الک پارلاق حرثیہ ، (بریمی شکیلی) سایہ سنده پک مهم بر انقلاب یاپمیشدر . بدیعی تشکیل نہ دیلمکدر ؟ بر مادہ یه شکل ویرمک دیلمکدر . بر شکله صوقولمش مادہ بر صنعت اثریدز . ووتون حقیقت شکل ایله عرضالانان جوهر دن عبارتدر . بناءً علیہ طبیعی معرفتک وظیفہ سی ، یواشیا نسبتی تمیل ایتمکدر یعنی اصل جوهر ، دوغرودن دوغرویہ اطلاعمر دائرہ سنہ کیرہ میہ جکندن ، اونی عین ایدن شکلی مدرکہ ایله ضبط ایلمکدر . شکللر تمیز اولونہ بیلان وجود داخلندہ موجوددر . طبیعی معرفت بونلری اورادہ بولمقدن باشقه برایش یاپماز . خصوصی مفہوملری واسطہ سیاه «یکی حقیقتلر تولید و تأسیسی» ایله طبیعی معرفتک ، حدودی خارچندہ در . یعنی طبیعی معرفت مستقل بر کمیت دکلدر . تمامیلہ موجود اعیانہ تابعدر واونی تثبیتدن باشقه برشی یاپماز . یوشأ نیت بدیعی تشکیله قیاس اولونہ بیایدیکی ایچون طبیعی معرفتده بدیعی تصورلرہ تابعدر . طبیعی معرفت آنجاق صنعت اولدینی یعنی مادہ یی شکل لر (واقعلری قضیہ لر) آلتہ آلہ بیایدیکی زمان تمام اولور . آریسطو فلسفہ سی طرزینک اورتا زماندہ کی تأثیرینی ده تدقیق ایدرسہ زک طبیعی معرفتک بوتابعیتی باشقه جهتدن ده دها زیادہ عیان اولور .

آریسطو نظریںک ایکی حد فکری وارد در : صرف مادہ صرف شکل .
 موجود حقیقت ہریردہ ہوا یکی شیئک ہریرلینہ نقوذ و حلولیدر ، لکن
 ہو حقیقتک اساسی صرف مادہ و صرف شکل اولنی لازم کلیر کہ آریسطو ہونی
 « اللہ » مفہومی ایلہ ہر صایار . مع مافیہ ہوا یکی مبداء آریسطو ایچون تالی براہمیتی
 مارتدر . اللہ اونجہ « یالکز ایلک حدوثی ایجاب ایدن ساکن ہر محرکدر »
 اصل حقیقت ایسہ آرتق ہر زمان اناہہ ، ہوا یلک مبداء ارجاع اولونمقسرین
 کندی کندینہ تلقی اولونہ بیلیر ، ایستہ آریسطونک ہو ہرینی نظری (اورتازمان)
 متفکرلری طرفدن قبول اولوندیغی زمان اووقت ہوتون تفکرہ حاکم اولان
 ربی حیاتدن ملہم اولدی ، و آرتق اللہ مفہومی طبعی معرفت ایچون ہوسہوتون
 باشقہ ہر شکل و ماہیت کسب ایتدی . شیمدی حقیقت ہرصرہ متسلسل اشکالدن
 عبارتدی ، ہر سافل دیگر ہر عالی یہ دلالت ایدر ، ہو صورتلہ ہرشی ظاہ و ہر جہتی
 (اللہ) دہ ہولوردی . ہوراددہ طبعی معرفت آنجاق ربی اولدیغی یعنی اللہ
 ارجاع ممکن اولہ بیلدیکی زمان تمام اولویور . ہونظر ہوتون اورتازمان دورنجہ
 حتی دہا صوکرالری بیلہ فکر غالمندہ حاکم قلمش ، حتی ، بقولاستیک اصولک
 ال جدی مخاصملری صاییلان مدققلری بیلہ تأثیری دائرہ مندہ براقتشدر [*]
 ہو خصوصی (جیوردانو برونی) کی برآدامدہ پک کوزل ہر صورتدہ مشاہدہ
 ایدہ بیلیرز او اللہ فکرندہ « اورتازمان » دورینہ تمامیلہ معارضدر ، اونجہ اللہ
 آرتق بنفسہ قائم ہر ذات ، وجوادمث اوکا مخالف موجودات دکل ، بالعکس اللہ

[*] ہر جہتی دعائی ایضاح ایچون جہ الاسلام امام غزالی نک خاطر لادینغمہ کورہ (الاقتصاد
 فی الاعتقاد) نامندہ کی اثرندہ پک کوزل تقیر اولوندیغی وجہلہ دنیایی قورولش ہر ساعتہ
 بکڑہ دہ بیلیرز . دین « ہو ساعتی صانی قورومشدر . بناء علیہ ہر آندہ کی حرکات و سکناتی
 خالقنک تقدیر و تدبیری اثریدر ، مادامکہ ازلدن او قورومشدر ابدیاً او ایستہ تیور » دیر ہو کشتی
 ہر معرفتدر . تصوف « ہو تصرفاتی روحک بدندہ تدبیری کی حقک وجودینہ » اسناد ایدر .
 ہودہ ذوقی ہر معرفتدر . فلسفہ « ایلک محرک و ناظم سبب اولہرق الہی قبول ایدر ،
 « ہو ساعتی او قورومشدر ، دیر ، فقط نتیجہلر آرتق کندی ایستہ تیور » اعتقادندہ ہولویور
 ہولظری واستدلایدہ نہایت فن « کندی یاہلش ، کندی قورولش و کندی ایستہ تیور »
 دیر ہودہ صرف طبعی و تجربی نظردر .

و کائنات اونجه تمامیه بر وحدت تشکیل ایده جک بر ماهیته در لر . اونک عشق و محبتی ، تفکر و عبادتی ایسته بو (الله - جهان) حقه نصر و قدر . لکن او و تا زمان ایله شو خصوصده مشارکتی وارد : بوتون منفرد « کون » لر غیر مستقل و معدوم حکمده در ، واحد کل ایله مناسبده اولمایان برشی یوقدر و آنجاق احدک تجلیسی صفتیه در که معرفت دائره مزه کیرر . فقط احدا ایله آنجق صوفی - دینی بر نسبت تأسیسی اولونه بیلیر . شو حالده شبهه سز که الله فکرینک طرزی ، دینی حالتک صورتی دگیشمشر . لکن ینه هرشی دینه منجر اولویور . طبعی معرفت ینه اولکی کی استقلالدن محرومدر .

بوراده قوبه رنیق ، که پاهر ، غایله و نیوتون کی بویوک طبیعیات عالم و مدققلری آرایه کیرم رک یوسوتون یکی بر چیغیر آچشار و اونلرک حاضر لادقلری بوزمینی فلسفه جیلر در حال قبول ایده رک اسی بر نظریه سویه سته اعلا ایله مشلردر . آرتیق بویولده اصل مقصد اشیانک اسرارلی « کون » نی ، اونک کامن خاصه لرینی ، کیزلی و صف لرینی ، مخفی قوتلرینی ، خلاصه مافوق الطبعی صفتلرینی کشف ایتمک ده کیل ، تمیزی قابل اولایلین شیلری صریح و التباسدن عاری مفهوم لر آراسته آلق ، اونلری تام بر قطعیتله تعریف و اثبات ایله مک جهته معطوفدر مثلاً بویولی ایزله ین عالم لر آرتق فرضاً « میقناطیس » ک « نه » اولدیغنی صور مقایسته میور لر ، یالکز اونک اشیاء حادثاتده کی تأثیری طرزی ، « ناصل » نی ، ریاضی بر صورتده تبیین ایله اکتفا ایدیور لر دی . کذا هیئت ده سماوی جرم لرک « ماهیت » لرینی و اونلری حرکت سووق ایدن کیزلی قوتلرک اصلی میدان چیقار مق دکل ، ساده جه محرک لرینی بالریاضی تعیین ایتمک ایسته یور لر دی . بودور لو علمی سحیلر آراسنده « ریاضیات » ک منطقی قیمتی تظاهر ایتدی ؛ زیرا متخصصلرک آرادقلری بوتون شیلر ایچون ریاضی دستور لرک اصابتلی افاده لر ایدی . که پاهر رک هیئی قانونلری ، نیوتونک سقوط قانونلری ، افاده لری اعتباریه ریاضی دستور لر دن عبارتدی . ایسته بو صورتله طبعی معرفت « بدیعی نظر » لر و « دینی تصور » لراه اولان ارتباطنی قطع ایده رک ریاضی دستور لر اوزرینه استناد ایتمک باشلادی . عینی زمانده بونکله مترافقاً یاشقه بر تحول ده وقوعه کلدی . اولجه طبعی معرفت یالکز حقیقته موجود اولانی « استنساخ » ایدرکن شیمدی استقلال ایله

«استحصال» ایدر اولدی . زیرا بو ریاضی دستورلر خارجدن تلقی وادراک اولونمبور ، متفکره طرفندن مستقل برصورتده تکوین وابداع ایدیلیوردی . لکن بوتون بو طرز معرفت قانت طرفندن اسی بر درجه وضوحه ایصال اولونمشدر . قانت فلسفهده بوتون همتی (معرفت) ه حصر ایدیوردی بناء علیه هرشیدن اول شوراسنی اهمیتله نظره آلق کر کدرکه بونده اسکی فلسفه طرزینه مخالف بر استقامتده حرکت ایدیوردی . اسکی فلسفه دوغروندن دوغرویه «اشیا» یه توجه ایتمشدی ، اونک اصل موضوعنی (اشیا) تشکیل ایدیوردی ؛ قانت ایچون اصل موضوع (معرفت) در . او (معرفت) نه در ؛ ناصل ممکندر ؛ ناصل میدانه کلیر ؛ ایسته قانتی ایلك اول مشغول ایدن بو سؤاللردز وبونده موضوعك تفسیره اولان یاقینلنی دولاییسه بویوک بر تواضع ، بر (آلقاق باقیشلیق) وارددر . اوت ، دیمک اولویور که قانتده فلسفه نی کوکدن یره چاغریورد . اونک فکر نهجهده دها اوزاقده کینی اله آلمه دن اول دها یاقینده کینی ، دها الزمنی کوزه آلق ایجاب ایدیورد . غیرمتاهی « کون » بزم ایچون بر آز یابانجی در ، معرفت ایسه کندی فعلمز ، اثر مزدر ، اگر حقیقتده « یقین » وارسه اوکا آنجاق بوراده ایریله بیلیر . اوحالده معرفت نه در ؟ ..

راغب غلوصی

[بیتمه دی]

اسلام مجله نرینک یاسایی

موريسن اطه سنده احلام

۱ — استانبول

مسلمانلرک مقدار ماضری :

« ره وور دوموند مسلمان » دن

۱۹۱۱ سنه سنده یاپیلان صوک تحریر نفوس بوراده ۳۹,۲۶۵ نفوس

اهالی اسلامیه بولندیغنی کوستریور اطه نک مجموع نفوسی ۳۶۸,۷۹۱ کشیدن عبارتدر .